

Pivovarská historie Moravské Ostravy

4. část: Ostravské pivovary po roce 1945

History of Brewing in Moravská Ostrava Part 4: Ostravian Breweries After 1945

MILAN STAREC

Dej Bůh štěstí s. r. o., Českosobrodská čp. 17, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
e-mail: kvetak@pivovarkostelec.cz

Starec, M.: Pivovarská historie Moravské Ostravy. 4. část: Ostravské pivovary po roce 1945. Kvasny Prum. 57, 2011, č. 6, s. 149–154.

Závěrečná část čtyřdílného seriálu mapuje poválečnou historii pivovaru Ostravar, který vznikl v roce 1946 znárodněním původního akciového pivovaru. Pivovar byl součástí různých organizačních seskupení, v roce 1990 se osamostatnil a dnes je součástí podniku Pivovary Staropramen, a. s. Závěrečná kapitola je věnována prvnímu ostravskému minipivovaru Biovar – Qásek, který byl založen roku 2006 a první várka uvařena v roce následujícím.

Starec, M.: History of brewing in Moravská Ostrava. Part 4: Ostravian breweries after 1945. Kvasny Prum. 57, 2011, No. 6, p. 149–154.

The final part of the four-part series describes the post-war history of the Ostravar brewery, which was formed in 1946 by the nationalization of the original joint-stock brewery. Subsequently the brewery became part of various organisational groups, gained independence in 1990 and at present forms part of the corporation Staropramen Breweries, Plc. The last chapter is devoted to the first Ostrava minibrewery Biovar – Qásek, which was founded in 2006 and the first brew was brewed in 2007.

Starec, M.: Die Braugeschichte der Stadt Ostrava (Mährische Ostrau). IV. Teil: Die Brauereien in der Stadt Ostrava (Mährische Ostrau) nach dem Jahr 1945. Kvasny Prum. 57, 2011 Nr. 6, S. 149–154.

Der letzte Teil der vierteiligen Braugeschichte der Stadt Ostrava (Mährische Ostrau) wird der Bierbrauerei Ostravar im Zeitraum nach dem II. Weltkrieg gewidmet. In den Jahren nach dem Krieg wurde die Bierbrauerei Ostravar nationalisiert, später wurde ein Mitglied von verschiedenen Brauereigesellschaften und im Jahre 1990 ist selbständig geworden, jetzt gibt's als einen Mitglied der Brauereigesellschaft Pivovary Staropramen, A.G. Das letzte Kapitel wird der ersten im Jahre 2006 gegründeten in der Stadt Ostrava Minibrauerei Biovar – Qásek gewidmet, ihr erster Sud wurde um ein Jahr später gebraut.

Klíčová slova: historie, pivovarství, Moravská Ostrava

1 POVÁLEČNÉ POMĚRY A ZNÁRODNĚNÍ PIVOVARU

Ukončení Druhé světové války přineslo nejenom do pivovarského průmyslu chaos a bezvládu. Prozatímním národním správcem se stal advokát Dr. Bedřich Štěrbá, člen správní rady Českého akciového pivovaru od roku 1930, kterým zůstal i po násilné fúzi. Na základě Benešova dekretu č. 5/1945 Sb. (Dekret presidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) byla na ostravský pivovar (oba provozy) uvalena národní správa. Postupná stabilizace poměrů v pivovaru a v pivovarském odvětví vůbec vedly k ustanovení Dr. Štěrbu národním správcem a k uznání neplatnosti nucené válečné fúze ostravských pivovarů. Tímto logickým a očekávaným krokem by se výše uvedený Benešův dekret vztahoval pouze na bývalý Strassmannův pivovar, jakožto německý majetek, a někdejší Český akciový pivovar by se vrátil zpět do rukou podvedených akcionářů. V květnu roku 1946 soud potvrdil akcionářům jejich požadavky. Nicméně silící levicové smýšlení v čele s vlivným vůdcem Rudolfem Škanderou dokázalo celou situaci zvrátit. Rudolf Škandera se do historie pivovarství Moravy a Slezska zapsal tučným písmem, a to velmi neblaze. Někdejší úředník, posléze hlavní účetní bývalého Strassmannova pivovaru a zarytý komunista, získal četné zkušenosti v Sovětském svazu, které se v tuto chvíli rozhodl tvrdě prosazovat. Z pozice náměstka národního správce se mu podařilo nejen rozhodnutí soudu anulovat, ale také odstranit Dr. Štěrbu. Jeho praktiky a kariéra byly založeny na udávání, vyhrožování, politikaření a měl na bedrech mnoho zlého [1]. Už v červnu roku 1946 se ambiciózní Škandera stal národním správcem a ředitelem pivovaru zároveň [2,3]. 21. 11. 1947 došlo ke znárodnění Moravsko-ostravského pivovaru, a.s. na základě Benešova dekretu č. 108/1945 Sb. (Dekret presidenta republiky ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy). Původní akcionáři Českého akciového pivovaru se již ke svému majetku nikdy nedostali, poválečné Československo se začalo otáčet k východu. Přes mnohé protesty a soudní spory již Škandera držel situaci pevně v rukou. Na základě vyhlášek ministra výživy z 30. 10. 1947 vznikl Ostravský pivovar, národní podnik (n. p.) Ostrava [4,5]. Jiné zdroje uvádějí vznik národního podniku

30. 12. 1947 [6,7]. V samém počátku roku 1948 vzniklo uskupení Moravsko-slezské pivovary, n. p. se sídlem v Ostravě, zahrnující obě provozy v Ostravě a pivovary v Opavě, Karvině, Bílovci, Vítkově, Loučce, Vsetíně a Hukvaldech (dle jiných materiálů patřil Vsetín hned pod Slováké pivovary, n. p. a do této skupiny patřil epizodně ještě Krnov, Jindřichov zahrnut nebyl). Od roku 1953 do roku 1959 byly obě ostravské provozy zařazeny do Ostravských pivovarů, n. p. se sídlem v Ostravě. V tomto období byl krnovský pivovar již mimo provoz, karvinský byl uzavřen z důvodu poddolování, Vítkov byl mezi léty 1952–1956 uzavřen, opavský pivovar byl na několik let osamostatněn s provozovnou Vítkov a nárůst spotřeby piva byl enormní. Roku 1960 v souvislosti se vznikem nových krajů vznikla skupina Severomoravské pivovary n. p. se sídlem v Přerově. Roku 1981 se skupina přejmenovala na Severomoravské pivovary, koncernový podnik se sídlem v Přerově a roku 1989 vznikla skupina Pivovary, státní podnik Přerov [8]. S těmito neustálými změnami úzce souvisely i funkce ředitel závodu a ředitel podniku. Obě pozice se v současné době často zaměňují. Podnikový ředitel spravoval celý podnik a samozřejmě byl nadřízen jednotlivým ředitelům závodů. Řediteli ostravského závodu byli František Pittermann (1945–1949), Miroslav Vranka (1949–1955) a Jiří Oslizlo (1955 či 1960–1989). Podnikový ředitel nadřízený ostravskému závodu v rámci transformujících se národních, koncernových a státních podniků byli Rudolf Škandera (1946–1950), Jaroslav Bláha (1950–1953), Vojtěch Melka (1955–1956), Josef Pešák (1956–1979) a Václav Petras (1981–1989). V 50. letech se může nějaký letopočet nepatrně lišit, řídicí funkce se v této době výrazně prolínaly, a nelze proto přesně určit, kdy se nově etablovaní ředitelé střídali. Jestli bývalý sladovník Melka nastoupil 1955 nebo zdali bývalý šofér Bláha skončil 1953 [9,10].

Po ukončení druhé světové války fungoval bývalý Strassmannův pivovar (dále jen Strassmann) stále jako částečné chladné hospodářství a stáčírna (provozovna 2). Bývalý Český akciový pivovar (provozovna 1) využíval na plné obrátky především zastaralou varnu v očekávání nezbytných změn. Hned v roce 1946 se započalo s velkými rekonstrukcemi v bývalém Českém akciovém pivovaru (dále jen Ostravar), a to výstavbou nových spilek, ležáckých sklepů a především stáčíren.

Pozoruhodným fenoménem ostravských pivovarů byla již zmíněná cisternová přeprava mladiny či piva. Určitě se mezi oběma ostravskými provozovnami přepravilo největší množství mladiny v rámci tehdejší ČSSR a zřejmě to byl i první cisternový přesun u nás vůbec. Cisterna byla zhotovena ze stojatého tanku položeného na podvozek s plnými

Obr. 1 Ve velkých průmyslových závodech nebylo možné stíhat přerážet sudy a čepování z tančíků bylo vítanou změnou. V ostravském regionu bylo tankových restaurací zřejmě nejvíc z celého tehdejšího Československa a nebylo divu. (Foto archiv autora)

koly i gumami a někdy byla zvaná voznice. Tento „mladinový přepravník“ byl vybaven sedačkou a ruční brzdou a byl tažen za nákladním automobilem. Takže „pivohyb“ ovládal řidič nákladního automobilu a brzdič cisterny. Přesun mladiny z provozovny 1 do provozovny 2 skončil roku 1956 a bylo přepraveno cca 950 000 hl piva. Dále v provozovně 2 fungovala ještě stáčírna lahví, a tak se přepravovalo hotové filtrované pivo z provozovny 1 na stáčírnu lahví do provozovny 2. K tomuto účelu sloužila již tlaková cisterna bez izolačního obalu a do uzavření stáčírny lahví bylo přepraveno téměř 700 000 hl piva. Viz dále.

2 POÚNOROVÁ LÉTA – PRVNÍ ETAPY REKONSTRUKCE PIVOVARU

Po únorovém převratu byl přijat smělý plán na vybudování ostravského regionu jako největší průmyslové základny tehdejšího Československa. To znamenalo i nechtěný rozvoj či spíše neustálou údržbu pivovarského průmyslu jako zastřené živobudiče dělnické třídy zcela proti plánům tehdejší ministryně výživy Jankovcové. Tato paní z lidu si představovala naprostý konec veškeré výroby piva a ostatních alkoholických nápojů ve prospěch nealkoholických nápojů, což mělo v důsledku efekt zastávání pivovarských provozů bez možnosti investic do neperspektivního odvětví. To si představme válkou poničené pivovary! Naštěstí se její pokusy s limonádami či mlékem na šachtách nesetkaly s úspěchem. Když zakázala horníkům sedmičku v kantýnách a zavedla mléko, horníci si nosili do práce lahvou dvanáctku a ta už dokázala podlomit nohy i nejlepšímu úderníkům.

Na Ostravsku byla situace s pivovary velmi tragická. Ostravar zastaralý a s malou kapacitou, Strassmann vybombardovaný jen s možností využití chladného hospodářství, Bílovec a Krnov zcela zastaralé a malé, Opava částečně vybombardovaná, Karviná před uzavřením, Loučka v pořádku, ale malá, Jindřichov v pořádku, ale malý a daleko, Vítkov malý a neperspektivní, Hukvaldy zastaralé. A v rámci výše zmíněných pivovarů, a nejen jich, docházelo k potírání kvalitních pracovních sil ve prospěch „ideově správně smýšlejících osob“. V této souvislosti je třeba opětovně zmínit soudruha Škanderu, hlavního tahouna levicových aktivit severomoravských pivovarů. Jeho zásluhou byli ti nejschopnější pivovarské odborníci zkompromitováni a zbaveni funkcí a na vedoucí místa byli dosazováni zcela nevzdělaní „dělníci z ulice“ za zásluhy. Jejich rekvalifikace byla zajištěna tzv. „Hrabého školou dělnických ředitelů“ [4]. Hlavní úkol donášení. Mezi jeho oběti patřili např. Rudolf Tille či František Pittermann. Nicméně na základě všech shora uvedených faktů byla přijata základní investiční koncepce

výstavby Moravskoslezských pivovarů s velkým důrazem na rozvoj Ostravského pivovaru v několika etapách. Rudolf Škandera řediteloval do roku 1950, a poté byl jako stoupenec Trockismu sesazen. Nadšení k práci a budovatelské úsilí za účelem obnovy poválečného národního hospodářství bylo v letech 1947–1950 odměňováno úderníckými knížkami a na počátku 50. let obdrželi náležití pracovníci či kolektiv vlahku s označením „Nejlepší pracovník nebo kolektiv“. V dalších letech byl zřízen tzv. haléřový fond k odměňování nejúdernějších pracovníků a konečně od poloviny 50. let se začaly uplatňovat formy socialistického soutěžení po vzoru soutěžení sovětských dělníků [8, 11, 12, 13].

Rekonstrukce byly prováděny za plného provozu. V roce 1949 bylo přistavěno k starým sklepním oddělením nové oddělení číslo 9, které bylo zatankováno 22 hliníkovými tanky z bývalého Strassmannova pivovaru [14] a 5 ocelovými tanky z Českých Budějovic. Oddělení číslo 6 již bylo aluminiovými tanky vybaveno a tato nevšední technologická záležitost nebyla u místních technologů ve velké oblibě. Jednak hro-

Obr. 2 Těsně před obsazením Československa vojsky Varšavské smlouvy byla pořízena fotografie s pivovarskou legendou Jaromírem Franzlem uprostřed, sklepístem Boleslavem Sembolem vlevo, vedoucím laboratoře Josefem Volným vpravo a dřevěnými sudy v pozadí. (Foto archiv Jaromíra Franzla).

OSTRAVSKÁ DESÍTKA

Obr. 3 Ostravská desítka, jak ji neznáte. Nebo dvanáctka? (Foto archiv autora).

zila imploze, a poté především velmi rychlá koroze při vytvoření elektrického článku s železnými sedly a vodou. Dále byly vystavěny betonové kádě ve spílce č. 2 (1946–1949), namontovány chladicí kompresory a zprovozněny stáčírna a umývárna sudů. Tím byla znovu obnovena expedice sudového piva v Ostravaru a zrušena ve Strassmannovi. V letech 1951–1952 byly vybudovány nové studně za pivovarem (před tím byla jen jedna funkční studna před varnou). V letech 1945–1949 sládkoval v Ostravě František Pittermann, člen pivovarské rodiny, velký elegant, gentleman a odborník na svém místě, sládkoval zprvu v nedalekých Radvanicích a po druhoválečném správování ve středoevropských pivovarech přešel zpátky na moravskoslezské poměry [15]. Roku 1949 sládkoval a ředitele závodu Pittermanna vystřídal v jeho funkci sládků František přestoupivší na Moravu z daleké Kadaně a po něm v letech 1956–1959 sládkoval Rostislav Tvrdík [16]. Jiné zdroje uvádějí v letech 1948–1949 na sládkovském postu Mojžíra Veselého [10, 17].

První etapa výstavby byla plněna v letech 1953–1960 a během této etapy byla zprovozněna šestnáctidobová varna roku 1955 v budově původní strojovny. Poté došlo k demontáži původní varny a na jejím místě byly roku 1959 instalovány další tři nádoby za vzniku devítinádobové varny ve spojeném prostoru původní strojovny a původní varny. Vědomě neuvádím nová varna, neboť to byla varna poskládaná z použitých kotlů a kádí různých, po válce uzavřených pivovarů, většinou sudetských. Dle údajů obsažených v pivovarské kronice to konkrétně byly: vystírací ocelová kád z Jirkova, vystírací ocelová kád nová, vyrobená 1954, rmutový měděný kotel z Volyně, rmutový ocelový kotel z Mostu, mladinový měděný kotel z Chomutova, mladinový ocelový kotel z Litoměřic (Elbschloss), mladinový kotel ze Strassmanna, scezovací měděná kád z Chomutova, scezovací ocelová kád z Litoměřic (Elbschloss) a scezovací měděná kád z Martina. Poslední slovenská kád byla montována až roku 1969. Roku 1955 po zprovoznění šestinádobové varny byla odstavena stará původní varna [48]. Část objektu bývalé varny s kotelnou a s pivovarskými komíny byla po letech zbořena (kolmé křídlo směrem do dvora). Rekonstruovaná poskládaná varna byla schopna uvařit až 10 várek denně po 220 hl

mladiny. Dále byla v první etapě postavena spilka číslo 3 (1959), bylo zatankováno 4. sklepní oddělení a byly namontovány 2 chladicí kompresory PBS 200. Chladicí kompresory byly vyměňovány a doplňovány velmi často s navyšující se kapacitou závodu. Dále byly instalovány mycí stroje na sudy značky Bothner z uzavřeného pivovaru v Karvině (vyrobené roku 1927 a 1933), byla vystavěna nová místnost se zařízením na praní masy a roku 1955 byl zprovozněn další chladicí štok. Roku 1954 byla přestěhována správa pivovaru z provozovny 2 do provozovny 1, do budovy vedle vrátnice. Roku 1956–1958 byla zbudována sila na slad o objemu 720 tun sladu. První etapa znamenala zvýšení výroby na 400 000 hl ročně. Roku 1956 skončila přeprava mladiny na chladicí štoky v provozovně 2 a zůstala tam ve funkci jen stáčírna lahví z piva přivezeného cisternou z provozovny 1. Velká pivovarská osobnost, která řídila valnou většinu technologických změn pivovaru, byl Jaromír Franzl, šestý pivovarský z rodu Franzlů. Nastoupil do Ostravaru po uzavření pivovaru v Karvině roku 1953, pracoval jako vedoucí provozovny 2 a po krátkém intermezzu v Jarošově se vrátil na post ostravského sládky na období 1959–1970. Jeho bohaté technologické znalosti ho poté přesměrovaly do Nošovic, kde rozjížděl zcela nový pivovar. Tohoto úkolu se nikdo nechtěl chopit a právě Jaromír Franzl byl pravým otcem dnešního Radegastu. Jedním z dalších významných technologů byl Květoslav Čásek, který byl do Ostravy převelen z Hukvald roku 1960 a po dlouhá desetiletí se podílel na jeho technologických inovacích. Za své zásluhy byl oceněn titulem „Nejlepší pracovník podniku“ [15].

3 ŠEDESÁTÁ AŽ OSMDESÁTÁ LÉTA

II. etapa byla součástí 3. pětiletky a zahrnovala přestavbu staré lednice u rybníka na bednárnou se stolárnou, výstavbu lahvovny a spilky č. 4 (1964) a 5 (1967) s propagační stanicí (1965). Do této doby byl pivovar zásobován kvasnicemi z pivovarů v Holešovicích a Plzni. Dále byly zatankovány sklepy č. 5 a 8, bylo vybudováno nové vodní hospodářství (zdroj Kružberk), bylo zatankováno předsklepí roku 1962 (bývalo tam 18 bodňáků à 100 hl a 17 satlíků à 60hl), byly vybudovány nové umývárny a stáčírny sudů, filtrace, dílny, garáže a oplocení závodu. V rámci výstavby nové lahvovny se stroji NAMA Chotěboř (výkon 7 000 lahví za hodinu) byla ukončena činnost provozovny 2 – Strassmann. Poslední stáčení proběhlo 20. 1. 1963. Proto se očekával určitý pokles výstavu, který měl být vyrovnán zvýšením kapacity opavského pivovaru. Výstav však neustále stoupal a úspěšně se šplhal k 600 000 hl ročně na konci 3. pětiletky. Bohužel na úkor kvality. Druhá etapa neměla znamenat zvýšení kapacity výroby, ale její zefektivnění v jednom pivovaru. Stáčírna sudů disponovala dvěma čtyřjehlovými stáčecími aparáty z roku 1950 (SPP Hradec Králové), umývárna sudů disponovala dvěma vyvrtávacími sudů, dvěma myčkami sudů a dvěma zkoušečkami těsnosti, požahovna pracovala s třípišťalovou koksovou pecí, jednopíšťalovou vystřikovačkou smoly a vykulovačkou sudů, bednárna obsahovala cirkulárku, srovnávačku, protahovačku, dva kamenné brusy a brusku na nože. Filtrační stanice disponovala dvěma rámovými filtry, jedním filtrem Destila, jedním Filtrox, jedním svíчковým filtrem, pračkou filtrační hmoty a hydraulickým lisem. Od roku 1964 se používal křemelinový filtr od firmy Destila Brno a Ostravský pivovar byl první, který najel na filtraci křemelinou. Používala se křemelina z Borovan. Filtrační stroje se inovovaly téměř každoročně. Ve strojovně se pracovalo s jedním ležatým jednoválcovým čpavkovým kompresorem (První Brněnská, výkon 300 000 kalorií, rok výroby 1934), jedním ležatým jednoválcovým čpavkovým kompresorem (Škoda, typ Jugo, výkon 250 000 kalorií, rok výroby 1949), dvěma stojatými tříválcovými čpavkovými kompresory (Škoda, à 200 000 kalorií, rok výroby 1951), čtyřmi solankovými chladiči typu Linde, dvěma sladkovodními chladiči, třemi ležatými kotlovými kondenzátory čpavku, jedním ležatým jednoválcovým vzduchovým kompresorem (Škoda, rok výroby 1951), jedním dvouválcovým vzduchovým bezmazým kompresorem (ČKD Praha, rok výroby 1956) a čtyřmi vzdušníky [8, 18, 19].

Roku 1963 byla zprovozněna první tanková restaurace Ostravaru v Karvině „U slunka“ a pivovar disponoval vlastní cisternou o objemu 70 hl a vlekem o objemu 33 hl [20]. V rámci sladovny byl vybudován parní hvozď ze starého nepoužívaného hvozdu a sladovna byla „zkrášlena“ břizolitem. Dále byla rekonstruována pivovarská restaurace pro kulturní užití zaměstnanců. A bonbónek nakonec 3. pětiletky – roku 1964 získal závod titul „Závod vzorné jakosti“. Pro představu situace v podnicích strategického významu uvedme, že např. v NHKG Kunčice se vypilo denně 60 hl piva! Na počátku třetí pětiletky obsadil ředitelské křeslo na dlouhá desetiletí Jiří Oslizlo. Držitel mnoha dobových vyznamenání a titulů z kovanosti, byl svými zaměstnanci vní-

Obr. 4 Bývalá Strassmannova sladovna, po druhé světové válce sladovna Ostravaru, nyní sklady a byty. Architektura je v zásadě zachována a jen ztrátou hvozdového párníku a továrního komínu se současný stav liší od původních plánů.

mán vesměs kladně kvůli své lidskosti, i když měnil náladu dle počtu vypitých piv. 88 % zaměstnanců pivovaru bylo zapojeno do socialistického soutěžení [21].

V druhé polovině 60. let byly nově postaveny sklepy číslo 10 a 11 (přetlačný) a byla zprovozněna nová křemelinová filtrace. Roku 1967 získal závod „Čestné uznání“ za pivo Baník 14% a od roku 1970 se pivo Ostravar 12% smělo nazývat značkové a mohlo se vyvážet do Maďarska, Polska a Sovětského svazu. Na konci 60. let se výstav úspěšně blížila sedmsettisícové hranici, vysoko nad kapacitní možnosti závodu. V této době byla vyráběna 7% světlá, 10% světlá a tmavá Rubin (jenom lahve), 12% světlá Ostravar, 14% světlá Baník (jenom lahve) a 16% tmavá Ondráš (také jenom lahve, název převzatý ze zavřeného pivovaru v Hukvaldech). Naprostá většina výstavu mířila na Ostravsko a Karvinsko, malé procento do okresů Frýdek-Místek, Nový Jičín, Opava a Žilina. Asi 6 % výstavu bylo exportováno do Maďarska, zanedbatelně piva také do Sovětského svazu a Polska [19]. První export začal roku 1967, a to do Sovětského svazu. Ostravský pivovar byl největším exportérem piva v rámci severomoravských pivovarů a největším československým exportérem do Maďarska. Problém byl v transportních obalech, které se ze Sovětského svazu nikdy nevrátily. A když se vrátily, tak zničené. Systém narážení sudů tam byl zcela neznámý, a tak se hodil libovolný ostrý nástroj na otevření sudů. Leč nevratně. Těmito praktikami byli naši východní sousedé vyhlášení do nedávné doby. Z tohoto důvodu začal ostravský pivovar stahovat dřevěné sudy z různých sousedních pivovarů, které přecházely na sudy aluminiové, a jejich dřevěné sudy používal jako nevratné obaly. A tak se v zemi neomezených možností nezahrávali jen pivem, ale i dýhami. I ostravský pivovar začal přecházet na hliníkové transportní obaly z podniku Sandrik, tím postupně ze závodu vymizelo bednářské řemeslo a zbylí bednáři byli přeškoleni na truhláře. Nicméně pivovarská bednárna zbudovaná ze staré lednice nestačila kdysi pokrýt potřebu bednářských sil a byla využívána pomoc jednotlivých zemědělských družstev z Boršic a Bohuslavic a místního ná-

rodního výboru v Hnojníku. Výstav se roku 1970 vyšplhal na hodnotu 668 004 hl a tohoto roku se stal sládkem Josef Jánský.

Pivovarská sladovna v Hornopolní ulici vyprodukovala ročně kolem 2 500 tun sladu. Více než 3 000 tun sladu bylo dokupováno z obchodních sladoven. Ve sladovně bylo umístěno 5 náduvníků, plocha humen byla 2 411 m², skladovací plochy celkem 4 722 m², na humnech se používaly maltomobily. Dále byl ubourán tovární komín od parního stroje, jenž kdysi celý závod poháněl. Celková rekonstrukce byla provedena roku 1959 firmou SPP Brno. V 70. letech se v důsledku důlních vlivů začaly hroutit klenby mezi I profily posazenými na litinových sloupech na humnech, a byl zbudován rovný strop posazený na původní litinové sloupy. Ječmen sladovna nakupovala převážně z Severomoravského a Středočeského (!) kraje, minimálně z krajů Jihomoravského a Východočeského. Vyráběný slad byl z velké většiny II. třídy jakosti, minimálně III. třídy jakosti.

Chmele bylo spotřebováno přes 60 tun ročně a používal se Úštěcký, Žatecký a Tršický. Voda na vaření se používala už jen z Kružberka, studniční voda jen na chlazení mladiny a do kondenzátorů čpavku (studniční vodu zakázal používat hygienik roku 1962 pro vysoký obsah síranů). Rozvoz piva byl zajišťován závody ČSAD a pouze cisterny byly pivovarské. Roku 1970 bylo 8 provozoven zatankováno [19]. Pivovar patřil v rámci tehdejšího Československa na 4.–5. místo ve výši výstavu piva.

Roku 1974 byly vyraženy poslední dřevěné ležácké sudy a byly nahrazeny ocelovými tanky. V letech 1976–1979 byly hliníkové tanky v odděleních 6 a 9 nahrazeny ocelovými. A dále byly vyměněny staré tanky v oddělení číslo 3 (byly tam například smaltované tanky ze zavřeného pivovaru v Bílovci). Přesto zůstala kapacita sklepa nejslabším článkem pivovaru a je jím doposud. V průběhu 70. let byla na několik etap vylepšována filtrace a roku 1971 byly tři sprchové aparáty zastoupeny deskovým protiproudým chladičem z východního Německa. Dále byly vyměněny tři chladicí kompresory značky Škoda za výkonnější kompresory a byly nainstalovány další vzduchové kom-

presory. Nemluvě o stáčírnách, které byly zvětšovány neustále. Za zmínku však stojí stáčecí linka o výkonu 36 000 lahví za hodinu, uvedená do provozu roku 1978, která byla nejvýkonnější ve své době v celém Československu. Celý pivovar se sladovnou byl napojen na dálkové parní topení a byla zbudována druhá nezávislá trafostanice kvůli možným výpadkům. Roku 1978 se začalo v Ostravě vařit dia pivo a nealko pivo, 14% speciál převzal pivovar Přerov, 16% speciální se začala vařit v Litvli. V 70. a 80. letech se vařilo cca 600 000 hl ročně. Tento výkon nemohl být vyprodukován bez kvalitativních rezerv. Od roku 1977 do 1982 se do Maďarska dodávalo pivo i v cisternách, poté jen lahvové a tím byl zpětně posílen náš trh. Začalo se exportovat i do Rumunska a pivovar získával mnohá ocenění. Kupříkladu titul „Závod socialistického životního prostředí“ a mnohá další [22].

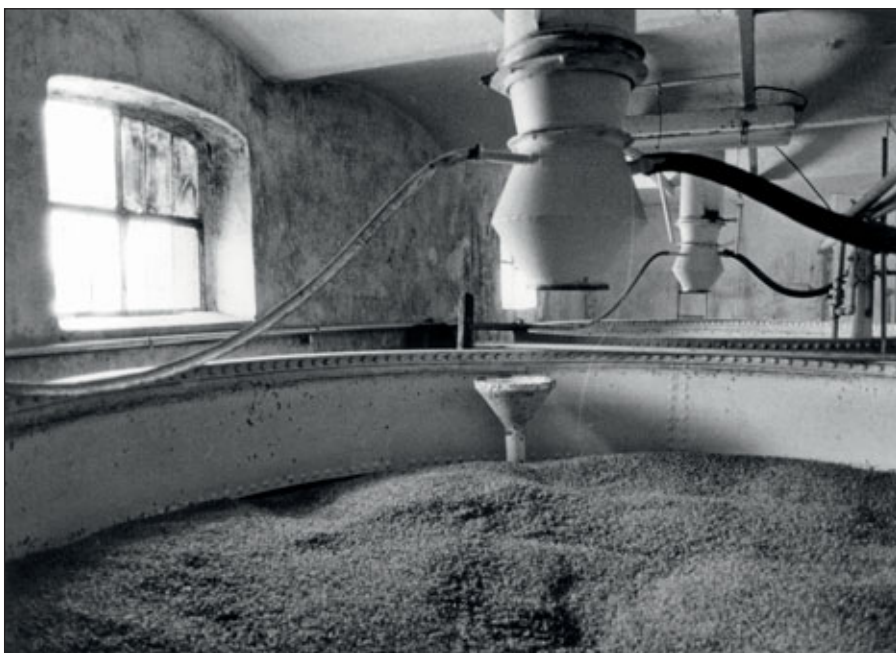
Roku 1984 byla spílka č. 1 vybavena nerezovými káděmi. Doposud tam bylo 22 dřevěných kádí à 135 hl obdélného půdorysu z doby založení pivovaru, které od roku 1972 nesloužily svému účelu. Roku 1984 byly tři chladicí štoky nahrazeny dvěma vířivými káděmi a o rok později se aplikací nového svíčkového filtru ukončila činnost pračky filtrační hmoty. Roku 1983 se započala stavět nová varna a celý úsek zpracování mladiny. Varna byla dokončena roku 1987 jako poslední nová měděná varna průmyslového pivovaru u nás. Výrobce ZVÚ Hradec Králové. Zkušební provoz byl zahájen na den dětí. V roce 1986 měl pivovar celkem 14 tankových hostinců včetně tří restaurací v Žilině. Byly to: Myslivna, U slunka a Na nádraží v Karvině, Na nádraží v Novém Bohumíně, Kosmos a Orion v Havířově, Výběr ve Vítkovicích, Kotva a Alexandrie v Zábřehu, Stalingrad v Hrabůvce, Tempo a Nádraží střed v Ostravě, NHKG Kunčice a Válcovny plechu Frýdek-Místek. Restaurace byly zpravidla zatankovávány při roční výtoči vyšší než 3 000 hl. Z vyprávění pamětníků se nesly vždy zajímavé historky o chybách sklep mistrů, kdy do hornické kantýny zaslali 14% místo 7%. Po okořování si překvapení horníci nechali čepovat rovnou do helem, než bylo pivo odraženo. K podobným pochybením docházelo zřídka, nicméně pracovní úrazy se prý nestávaly. Ve sklepech ostravského pivovaru se mimo hlavní pivovarskou sezonu uskladovalo v 80. letech i víno. Pro pivovarské vítaný změna a tudíž i netušené ztráty na socialistickém majetku. Vinný sklep se tudíž musel začít zamykat, ale jak říkají pamětníci: „Stejně jsme všichni měli klíče, a kolik toho ještě zbývalo v trubkách!“ [23].

Od roku 1983 zastával místo sládky Antonín Barošák.

Nezbytnou součástí každého závodu po roce 1948 bylo socialistické soutěžení jeho pracovníků. Byl to prý nepostradatelný prostředek růstu a kvalitativní výroby dle hesla „Socialistický žit, socialisticky pracovat“. Například v 80. letech bylo v závodu 13 Brigád socialistické práce, dále se někteří pracovníci účastnili pokrokové formy soutěže, a to Saratovského hnutí a Basovy metody dodržování bezpečnostních předpisů nebo soutěže o Standartu podnikového ředitele či Soutěže připravenosti závodu na sezonu. Péče o pracující byla řízena Závodním výborem Revolučního odborového hnutí, který nabízel možnost rekreace v Bulharsku nebo v podnikové chatě v Odrách. Pro představu, co obsahovaly kroniky brigád socialistické práce, uvádím úryvek z roku 1979 z úseku socialisticky žít: „Byl navštíven sesterský závod Nošovice a byla navázána spolupráce mezi naší a jejich BSP. Výsledkem toho je i socialistický závezek s. Hurycha na zavedení děrování podle jeho zlepšovacího návrhu v Nošovicích“. Mimo tyto akce byly řešeny především besídky Mezinárodního dne žen a důstojné oslavy 1. máje. Pivovar byl nositelem názvů: „Závod vzorné jakosti“ nebo „Podnik XIV. sjezdu KSČ“. Mezi oceněné pracovníky závodu patřily kupříkladu vedoucí expedice Elfrída Vystavělová, pracovnice lahvovery Olga Mokrá, sladovník Kamil Klásek, sladovník Aleš Valečko či zámečník František Zámečník [18,19].

Český akciový pivovar byl vystaven ve stylu typické zdobné industriální architektury druhé poloviny 19. století využívající kombinaci vápenné omítky a režného zdiva a bylo to opsáno při stavbě pivovaru. Tento vzhled se zachoval ve velké části do dnešních dnů a směrem z Hornopolské ulice je tato koncepce narušena skleněným tělesem nové varny a sladovné síly. Historické objekty jsou vkusně opraveny.

Provozovna 2 na Černé louce, bývalý to Strassmannův pivovar, resp. spektive jeho zbytky po vybombardování, byl určen na „dojetí“, než se vybudují kapacitní stáčírny v provozovně 1. Postupně, jak byl Os-

Obr. 5 Jedno z posledních sladování v Ostravě vůbec. Pavel Ják zabil tuto smutnou událost roku 2001

travar rekonstruován, tak byly jednotlivé technologické úseky ve Strassmannovi uzavírány a 20. 1. 1963 bylo naposledy stočeno pivo. Budovy byly předány Městskému národnímu výboru v Ostravě pro intenzivně budované výstaviště a 24. 2. již děvčata z městského národního výboru první zasekla krumpáč od pivovarského zdiva. A jak hlásala tehdejší propaganda: „Tím byla udělena definitivní tečka za vším, co souviselo s bývalými majiteli“. Do roku 1965 byla většina budov zbourána a začalo zde vyrůstat výše uvedené výstaviště [24]. Jak již bylo napsáno dříve, bývalý Strassmannův pivovar byl na svou dobu technologicky velmi nadstandardně vybaven a mnoho technologických součástí se po vybombardování dostalo do sousedních pivovarů. Umělé čpavkové chlazení Strassmannova pivovaru doplňovalo ještě zcela unikátní lihové chlazení, zřejmě jediné v našich zemích vůbec. O době instalace do podniku a původu nic zatím nevíme. Víme jen, že k jeho funkci bylo třeba zcela čistého alkoholu, který se především po roce 1948 ve velkém množství ztrácel dle oblíbeného dobového hesla: „Kdo nekrade, okrádá rodinu“ [23]. Pro upřesnění nutno podotknout, že k oficiálnímu a formálnímu zrušení firmy Moravsko-Ostravský městský pivovar, a. s., došlo 1. 1. 1951 výmazem z obchodního rejstříku [6].

Do současných dnů se zachovala jen budova chladicího štoky (nyní strašidelný sklep), dělnická ubikace (dnes vkusně opraveno a sídlí zde nějaké firmy, je to jednopatrový objekt s charakteristickými rysy industriální architektury konce 19. století za vilou Terezie směrem k Ostravici), vila Terezie bývalých majitelů a část původních stáčíren pod restaurací Permoník. Prostory jsou zcela přestavěny a z původního vybavení tam zůstala jen rampa na sudy s kolejničkami. Objekt je prý určen k demolici (2009). A samozřejmě zůstala bývalá Strassmannova sladovna sladující do nedávné doby pro Ostravar.

Při muzice dobré jídlo
To je přece lahoda
K tomu sklenku Ostravaru
Ať je dobrá pohoda!

4 OSTRAVAR PO ROCE 1989

Dne 25. 6. 1990 se pivovar osamostatnil pod jménem Ostravar, státní podnik Ostrava. 24. 2. 1993 vznikla společnost Pivovar Ostravar akciová společnost. Roku 1995 se majoritním vlastníkem pivovaru stala anglická společnost Bass International Brewers Overseas Holding Ltd., která o rok později přetransformovala ostravský pivovar do společnosti Pražské pivovary, a. s. Roku 2003 byla společnost Pražské pivovary a. s. přejmenována na Pivovary Staropramen, a. s. Majiteli Pražských pivovarů, a. s., se staly po anglickém Bassu Interbrew Central European Holding B.V., poté InBev, dále společnost Anheuser Busch – InBev a nyní pivovarnická skupina StarBev.

Na počátku 90. let proběhla zcela zásadní rekonstrukce sladovny. Klasický způsob výroby sladu na humnech byl nahrazen třemi Saladinovými skříněmi a zcela nově byl zařízen hvozď s rekuperací teplého vzduchu. Sladovna produkovala až 6 000 tun sladu, pivovar byl soběstačný, avšak nová technologie nebyla bezproblémová. Byl zaznamenán zvýšený výskyt plísní. Roku 2003 byla sladovna uzavřena a prodána. Dnes slouží budova skladovým a prodejním účelům. Technologické celky byly zlikvidovány a částečně prodány do sladovny v Kounicích. Budova má stále historizující ráz bez vedlejších přístavěb a byl pouze ubourán jeden hvozďový párník a komín od parního kotle [25]. Současný majitel bývalé sladovny vlastní i pivovarskou restauraci a je mimo jiné proslulý svými aktivitami s tankem, který v současné době parkuje právě před pivovarskou restaurací.

Euforický rok 1994 se v Ostravě projevil mimo jiné úvahami o koupi několika polských pivovarů a sladoven.

V devadesátých letech byly používány tyto názvy piv: Poník (světla lehká osmička), Koník (světla výčepní desítka), Vraník (tmavá výčepní desítka), Ondráš (světla dvanáctka), Rallye (nealkoholické pivo). Roku 1997 vznikl speciální polotmavý ležák irského typu Velvet, roku 1999 byl prvně uvařen tmavý stout irského typu Kelt (výroba ukončena roku 2009), od roku 2003 byl vyráběn světlý speciální ležák Strong (do roku 2008) a roku 2004 byl uveden na trh světlý speciální ležák Osto6. Od výroby speciálů se v současné době upouští. Dále se v Ostravě vaří piva Staropramen černý, Staropramen Granát pro celou republiku a piva z portfolia pivovaru Staropramen pro oblast Moravy. Od roku 2000 se používá pro desítku název Desítka (od roku 2002 Original), pro dvanáctku název Premium a pro nealkoholické pivo Staropramen nealkoholický (pivo Rallye se přestalo v Ostravě vařit roku 2005). Ostravský pivovarský koník byl redesignován na kobylku. V březnu roku 2009 bylo představeno nové pivo Bazal – polotmavý fotbalový ležák, od počátku roku 2010 byl Bazal k dostání jen „pod obrubí“. Roku 2010 došlo ke komplexní změně loga a designu všech reklamních předmětů.

Pivovar neustále používá klasický způsob vaření piva (varna-spilka-sklep) a je v současné době největším pivovarem v naší zemi s klasickou výrobou. O výstavbě moderních cylindro-kónických tanků se diskutuje. Slad kupuje od sladoven Soufflet ČR s. r. o., chmel se používá granulovaný. Sedminádobová varna z roku 1987 je měděná s nerezovými vnitřními pláštěmi a dvojitým dnem na parní ohřev. Skládá se ze tří rmutovytlačovacích kotlů, dvou scezovacích kádí a dvou mladinových kotlů. Kapacita je šest várek denně po 600 hl mladiny. Vaří se na tři směny. Spilka je betonová, železná a nerezová s obsahem kádí 175–250 hl. Celkový obsah 24 000 hl v pěti odděleních. Ležácký sklep je zatankován 250 úponovými tanky o obsahu 175–280 hl v deseti odděleních. Celková kapacita 56 000 hl jako nejslabší článek pivovaru. Filtrace je z roku 1992, od roku 1997 se používají nerezové sudy typu KEG, stáčírny jsou velmi moderní s kapacitou 3 600 sudů denně a 24 000 lahví za hodinu. Pivovar zaměstnává cca 250 lidí. Od roku 2007 používá nové láhve a od roku 2008 stáčí pivo do plechovek. Roku 2010 došlo k instalaci vzduchového kompresoru, čistící a sanitizační stanice a proběhla modernizace čpavkového chlazení [26,27].

Pivovar je oficiálním sponzorem fotbalového Baníku. Výstav se od začátku devadesátých let postupně zvyšuje z přibližně 400 000 hl na cca 750 000 hl (2008–2009). Na pozici sládků se vystřídal Petr Poštulka do roku 2000, epizodně Petr Kovařík, dále Robert Kužela 2001–2007, Němec Hans-Arnd Dahnken 2007–2009 a od července roku 2009 sládkovské žezlo třímá karvinský rodák Richard Kornas.

5 PRVNÍ OSTRAVSKÝ MINIPIVOVAR BIOVAR – QÁSEK

Vize vzniku minipivovaru v severomoravské metropoli vznikla v hlavě hlavy „Bratrstva chmelové šišky“ Martina Jaroška dlouho před samotnou první várkou. Okolní vznikající minipivovary byly velkou výzvou, zůstalo však vždy jen u hospodských tužeb. Při pivu vznikalo množství akciových společností. „Skutek utek“. Až na podzim roku 2006 se domluvili Jarda Matejízek jako investor a majitel nemovitosti v Přívozké ulici č. p. 367/34 a Jura Štverka jako ochotník, muzikant, hostinský a budoucí sládek v jedné osobě. Samotná realizace na sebe nenechala dlouho čekat a 15. 6. 2007 byly testovány první várky Qáska na svatbě nového pana starého. V srpnu téhož roku byl provoz pivovaru spuštěn oficiálně. Technologie pochází od Richarda Lichtenberga, v té době majitele minipivovaru v Příboru, a původně byla koncipována na vaření infuzí. Infuze probíhala do konce roku 2007 a od roku 2008 se na 200litrové varně vaří klasicky dekokčně. Roku 2008 bylo vystaveno cca 180 hl piva a vzhledem ke kvalitě a oblibě tohoto moku se připravuje rozšiřování kapacity pivovaru (2010). Pro vysvět-

lení označení Qásek připomeňme, že již od samého počátku hostince Hobit čepoval Jura Štverka různé pivní speciály se zaměřením na kvasnicová piva. Těm se časem začalo říkat Q a ke Qáskovi bylo blízko. A pro zaryté jazykozpytce dodejme, že v logu Q jsou graficky znázorněna i písmena K a V, aby bylo pravopisu učiněno zadost. Pivo je vařeno v různých druzích a stupňovitostech, prodáváno i přes ulici a dodáváno do spřízněných hostinců. Mimo Qáska jsou vyráběny kupříkladu Garážmistr či Kunětický hejkal.

Pro shrnutí a lepší orientaci v problematice ještě rekapitulujeme. V obvodu současné Moravské Ostravy je známo 7 lokací, kde se vařilo či vaří pivo:

1. Prapůvodní pivovar či pivovary na místě starého fojtství (GPS: 49°50'11"N, 18°17'32"E).
2. Druhá lokace, tzv. staré pivovařisko, na současném Jiráskově náměstí (GPS: 49°50'12"N, 18°17'29"E).
3. Třetí místo je původní pivovar v Pivovarské ulici (GPS: 49°50'4"N, 18°17'39"E).
4. Čtvrtá lokace, druhá v pořadí na Pivovarské ulici (GPS: 49°50'5"N, 18°17'38"E).
5. Pátá lokace, třetí v pořadí na Pivovarské ulici (GPS: 49°50'3"N, 18°17'41"E).
6. Český akciový pivovar na Hornopolní ulici (GPS: 49°50'20"N, 18°16'22"E).
7. Současný první minipivovar Qásek v Přívozké ulici 367/34 (GPS: 49°50'24"N, 18°17'19"E).
8. Pro úplnost zařazujeme ještě sladovnu na Fifejdách (GPS: 49°50'9"N, 18°16'35"E).
9. Vítkovice – pivovar nebyl postaven.

LITERATURA

1. Cášek, K., Franzl, J. Plachký, R.: Osobní rozhovory. Hukvaldy a Nošovice, 2009.
2. Likovský, Z.: Pivovary československého území 1900–1948. VÚPS, Praha, 2006. ISBN 80-86576-21-3.
3. Anonym: Různé zprávy. Kvas 58, 1930 (16).
4. Kratochvíle, A.: Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. VÚPS, Praha, 2005. ISBN 80-86576-16-7.
5. Anonym: O znárodnění podniku průmyslu pivovarského. Kvas 75, 1947 (26).
6. Daněk, R.: Ostravské pivovary mezi válkou, krizí a znárodněním (1918–1948). In: Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Ostravy a Ostravska, 24.
7. Anonym: O zřízení národního podniku průmyslu pivovarského. Kvas 76, 1948 (2).
8. Kroniky pivovaru Ostravar a kroniky ROH pivovaru Ostravar. Podnikový archiv.
9. Petras, V., Plachký, R.: Osobní rozhovory. Nošovice, 2009.
10. Likovský, Z.: Pivovary českých území 1948–1989. VÚPS, Praha, 2008. ISBN 978-80-86576-31-2.
11. Anonym: Závazek kolektivu sladovny. Kvas 57, 1949 (22).
12. Anonym: Zprávy z podniků. Kvas 57, 1949 (24).
13. Anonym: Zprávy z podniků. Kvas 58, 1950 (6).
14. Anonym: Brigádní přemístění tanků z ostravského pivovaru. Kvas 57, 1949 (10).
15. Cášek, K., Franzl, J.: Osobní rozhovory. Hukvaldy a Nošovice, 2009.
16. Petras, V.: Osobní rozhovory. Nošovice, 2009.
17. Anonym: Osobní zprávy. Kvas 57, 1949 (12).
18. Anonym: 90 Severomoravské pivovary k. p. – Přerov závod 1 Ostrava. Havířov, 1986.
19. Anonym: 75 let pivovaru v Ostravě. Ostrava, 1972.
20. Kolektiv: Dodávky piva v cisternách. In: Sborník referátů a diskusních příspěvků. Ostrava 1972.
21. Beseda s bývalými zaměstnanci pivovaru Ostravar. Ostrava, 2008.
22. Pešák, J.: Z našich podniků. Kvasny Prum. 20, 1974 (4).
23. Cášek, K., Plachký, R.: Osobní rozhovory. Hukvaldy, 2008.
24. AMO: Demolice Strassmannova pivovaru V-107-7/1 až 32, LXVIII-2-9/25, LXVIII-2-7/1 až 26. In: Sbírka fotografií.
25. AMO: Hornopolní V-41-3/- až 10. In: Sbírka fotografií.
26. <http://pivovary.info>.
27. Anonym: Exkurzní trasa pivovarem Ostravar. Výklad průvodce, 2007.

Recenzovaný článek / Reviewed paper

Do redakce došlo / Manuscript received: 18. 7. 2010

Přijato k publikování / Accepted for publication: 7. 2. 2011